

Udlændinge- og
Integrationsministeriet

Styrelsen for International
Rekruttering og Integration

De Utrolige År® til udsatte etniske minoritetsfamilier

Håndbog til gruppeledere

VIA University
College

**De Utrolige År® til udsatte etniske minoritetsfamilier
- Håndbog til gruppeledere**

Af Kamille Marie Pöckel og Sivi Svenning

© 2019 Styrelsen for international rekruttering og integration

1. udgave, 1. oplag 2019

ISBN 978-87-93445-25-3

Grafisk tilrettelæggelse: Snigne Design

Tryk: VIA University College

Illustrationer:

Tegninger udarbejdet til projektet af Signe Bisgaard Nielsen:

forsideillustration samt bærende illustrationer s. 5, 21, 38, 51, 58 og 59

Udgivet af Styrelsen for International Rekruttering og Integration

Udlændinge- og Integrationsministeriet

Njalsgade 72A

2300 København S

Telefon: 72 14 20 00

www.uim.dk/siri

The Incredible Years® (De Utrolige År®) og alle relaterede varemærker og rettigheder er ejet af The Incredible Years®, Inc.® USA. Anvendelsen af varemærker og ophavsretligt beskyttet materiale i håndbogen sker under licens fra The Incredible Years, Inc.®

INDHOLDSFORTEGNELSE

- 7 Indledning**
- 8** Grundlaget for håndbogen
- 9** Målgruppe
- 10** Metode
- 11** Læsevejledning

- 13 En etnisk minoritetsfamilies oplevelse med DUÅ**

- 17 Arbejdet med udsatte etniske minoritetsfamilier i DUÅ**
- 18** At Introducere programmets form og indhold
- 19** Opstilling af gruppe regler
- 20** At respektere og udforske sproglige forskelle
- 20** At give eksempler, der repræsenterer forskellige kulturer
- 22** At bruge kulturelt relevante metaforer
- 23** At udforske og adressere mulige kulturelle barrierer
- 24** Flexibilitet og forlængelse af programmets varighed
- 25** Traumer og PTSD i familien

- 29 Det gode samarbejde mellem gruppeleder og tolk**
- 29** Rekruttering og udvælgelse af tolke
- 31** Uddannelse og oplæring af tolke
- 32** Forventningsafstemning og rammesætning af tolkens funktion og rolle
- 33** Tolken er ingen maskine
- 35** Tolkens rolle og ansvar
- 37** Tolkens placering i rummet
- 37** Tolken som samarbejdspartner

- 45 Klædt på til at arbejde med etniske minoritetsfamilier**
- 45** Rekruttering
- 46** Stabilitet i fremmøde
- 48** Kom godt fra start med gruppen
- 50** At sikre forståelse og læring
- 53** Understøttelse af hjemmeaktiviteter

- 57 Materialer**
- 57** Programmaterialer på forskellige sprog
- 57** Blomsterbarnet

- 61 Anbefalet litteratur**
- 61** De Utrolige År til etniske minoritetsfamilier
- 61** Samtaler med tolk

- 63 Referencer**

INDLEDNING

Antallet af udsatte etniske minoritetsfamilier i Danmark med behov for familierettet støtte er stigende¹. Der er derfor behov for bedre at forstå og understøtte brugen af evidensbaserede familieprogrammer til denne målgruppe.

De Utrolige År (DUÅ®) forældreprogrammer er en velunderbygget serie af indsatser, som har vist god effekt i undersøgelser på tværs af adskillige lande og kulturer². Endvidere har man i undersøgelser fra bl.a. USA, England og Holland fundet lovende resultater ved anvendelsen af DUÅ® til forskellige etniske minoritetsgrupper³. DUÅ® anvendes i dag i en stor del af de danske kommuner, og de senere år har man haft et stigende fokus på udsatte etniske minoritetsfamilier som en del af målgruppen

for DUÅ® programmerne. De danske erfaringer peger i overensstemmelse med den internationale forskning foreløbig på en god effekt ved anvendelsen af DUÅ® til udsatte etniske minoritetsfamilier. Familier i Danmark med etnisk minoritetsbaggrund, som har gennemført DUÅ® forløb, har i forlængelse heraf udtrykt stor tilfredshed med programmet⁴.

”Den mest betydningsfulde dag i ugen er torsdag. Det er dagen hvor jeg får talt om alt det, som jeg går rundt og bærer på med mine børn. Dagen, hvor jeg tanker ny energi. Torsdag er DUÅ® dag.”

Syrisk mor

En væsentlig udfordring i anvendelsen af DUÅ® til etniske minori-

1 Danmarks Statistik, 2018a; 2018b

2 Gardner, et al., 2015; Pidano & Allen, 2015; Webster-Stratton, 2011

3 Lau et al., 2011; Leijten et al., 2015; Reid et al., 2001; Scott et al., 2014

4 Socialstyrelsen, 2016

tetsfamilier er imidlertid, at det kan kræve særlig viden og kompetencer hos DUÅ® gruppeledere at levere programmet til denne målgruppe. Gruppeledere oplever ofte etniske minoriteter som en særlig udfordrende målgruppe.

Det tilskrives en bred vifte af faktorer såsom sproglige og kulturelle barrierer i mødet mellem gruppeledere og familier samt forskellige forestillinger og usikkerheder fra begge parter, som bl.a. bunder i forskellige forventninger til mødet mellem familien og det offentlige system. For familien kan dette bl.a. føre til utryghed, mindsket udbytte af indsatsen og evt. til frafald. For gruppeledere kan det skabe frustrationer og magtesløshed⁵.

Formålet med denne håndbog er at understøtte DUÅ® gruppeledere i arbejdet med DUÅ® forældreprogrammerne til udsatte etniske minoritetsfamilier. Målet er at formidle danske og internationale erfaringer og anbefalinger i forhold til anvendelsen af programmerne til familier med etnisk minoritetsbaggrund.

GRUNDLAGET FOR HÅNDBOGEN

Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI) igangsatte i samarbejde med VIA University College i december 2016 projektet *Helhedsorienteret indsats til udsatte etniske minoritetsforældre*, som havde til formål at afprøve DUÅ® blandt familier i Danmark med etnisk minoritetsbaggrund. Projektet havde i afprøvningen fokus på at levere en kvalificeret og helhedsorienteret indsats til familierne. Indsatsen omfattede derfor målrettet kompetenceudvikling og løbende vejledning af tolke og gruppeledere såvel som fagpersonale i de dagtilbud, hvorfra man rekrutterede familier til projektet. Formålet

5 Webster-Stratton, 2009

hermed var at skabe grundlag for et tværfagligt samarbejde mellem familiebehandling og dagtilbud omkring indsatsen til familierne. Ligeledes var der som en del af projektet fokus på at understøtte familierne rent praktisk i gennemførelsen af programmet. Denne støtte omfattede særligt tilbud om børnepasning og fællesspisning de dage, hvor DUÅ® sessionerne blev afholdt.

MÅLGRUPPE

Håndbogen er målrettet DUÅ® grupeledere, der arbejder med DUÅ® forældreprogrammerne til udsatte familier med etnisk minoritetsbaggrund. Håndbogen er ikke udviklet som erstatning for gruppeledermanualerne men skal ses som et supplement hertil.

Begrebet etniske minoriteter anvendes her i tråd med Danmarks Statistik's definition af indvandrere og efterkommere⁶. Med kategoriseringen af etniske minoriteter som en særlig

målgruppe for DUÅ® programmerne er det vigtigt at understrege, at denne kategori dækker over en yderst heterogen gruppe af mennesker. Der tale om familier med vidt forskellig oprindelse, bevægegrunde for at bo i Danmark (f.eks. som flygtninge, arbejdsmigranter, familiesammenførte eller efterkommere af indvandrere), kulturelle traditioner og værdier, religiøse tilhørsforhold samt socioøkonomiske og psykosociale ressourcer og udfordringer. Derudover må man naturligvis lægge alle de forhold til, der uanset etnicitet skaber forskellighed blandt mennesker og familier, herunder alder, uddannelse, forældrenes relation til hinanden, antal af børn i familien, mv. Målgruppen udsatte etniske minoritetsfamilier omfatter således en meget forskelligartet skare af forældre og børn.

6 Socialstyrelsen, 2016

METODE

Erfaringerne fra projektet *Helhedsorienteret indsats til udsatte etniske minoritetsforældre* er samlet ind gennem en række interviews med gruppeledere og tolke og har dannet grundlag for udarbejdelsen af denne håndbog samt en tilsvarende håndbog til tolke i DUÅ[®]⁷. Fire kommuner har deltaget i projektet og har ligeledes bidraget til udarbejdelsen af håndbøgerne: Holstebro Kommune, Høje Taastrup Kommune, Ishøj Kommune og Mariagerfjord Kommune. COWI har evalueret projektet, og resultaterne heraf har ligeledes bidraget til vidensgrundlaget for de to håndbøger.

Håndbogen her bygger således primært på en kvalitativ erfaringsopsamling, og konklusionerne og anbefalingerne skal ses i lyset af, at der endnu må siges at være tale om et forholdsvist nyt erfaringsområde.

7 Styrelsen for international rekruttering og integration – SIRI, 2019

Erfaringsopsamling blandt gruppeledere og tolke

Der er i foråret 2018 foretaget en indledende erfaringsopsamling blandt DUÅ[®] gruppeledere og tolke, som gennem projektet har modtaget målrettet efteruddannelse og opnået erfaringer med anvendelsen af DUÅ[®] til udsatte etniske minoritetsfamilier. Den indledende erfaringsopsamling har bestået af tre semistrukturerede fokusgruppeinterviews med i alt otte gruppeledere og syv tolke. I efteråret 2018 er foretaget opfølgende interviews med fem gruppeledere, som på dette tidspunkt havde startet nye DUÅ[®] grupper op med udsatte etniske minoritetsfamilier.

Projektevaluering

I forbindelse med evalueringen af projektet har COWI ligeledes foretaget interviews blandt gruppeledere og tolk. Derudover har de gennemført interviews og spørgeskemaundersøgelser blandt forældre, daginstitutionspersonale, lærere, mfl. samt deltagerobservation af DUÅ[®] sessioner for etniske minoritetsfamilier⁸.

8 COWI, 2018

Resultaterne af evalueringen har ligeledes bidraget til vidensgrundlaget for de to håndbøger.

Stor tak til alle, der har samarbejdet med os om projektet og bidraget til udarbejdelsen af denne håndbog. Det har været et spændende og udbytterigt samarbejde, som vi håber vil komme mange børn og familier til gode.

LÆSEVEJLEDNING

På næste side kan du læse en case om en etnisk minoritetsfamilies oplevelse med DUÅ® forløbet. Håndbogen indledes herefter med en beskrivelse af handlingsrettede komponenter og opmærksomhedspunkter, som ofte vil være vigtige i arbejdet med etniske minoritetsfamilier i DUÅ®. Herefter sættes fokus på erfaringer og anbefalinger i forhold til at skabe et godt samarbejde mellem gruppeledere og tolke i et DUÅ® forløb. Dernæst findes en værktøjskasse med konkrete redskaber til brug i arbejdet med etniske minoritetsfamilier. Sidst i håndbogen gives

en liste over de vigtigste danske og internationale udgivelser vedrørende forskning og erfaringer i arbejdet med DUÅ® til udsatte etniske minoritetsfamilier.

Ved anvendelse af tolk i forbindelse med et DUÅ® forløb, kan det som gruppeleder være relevant også at orientere sig i håndbogen til tolke⁹.

God arbejdslyst!

⁹ Pöckel & Svenning, 2019

En etnisk minoritetsfamilies oplevelse med DUÅ®

Følgende er uddrag af et interview med en syrisk mor, som i 2018 deltog i et DUÅ® forløb i forbindelse med projektet *Helhedsorienteret indsats*

til udsatte etniske minoritetsforældre. Interviewet er gennemført ved hjælp af tolk.

"Det bedste fra kurset er alle de ting, jeg har lært og kan bruge i min familie. DUÅ® gav mening for mig fra start og vandt genklang med mine egne værdier. Min mand og jeg har 6 børn. Forløbet har gjort, at vi opdrager de to mindste anderledes, end vi gjorde med deres søskende. Både fordi tiden har ændret sig, og fordi jeg har lært nyt fra DUÅ®. I løbet af kurset har jeg fået øje på ting i opdragelsen, som jeg ikke har tænkt så meget over før. Særligt det med at huske at bruge tid med børnene - lege med dem, snakke med dem, sige tak til dem, rose dem, når de gør noget godt. [...] Jeg kommer uden tvivl til at savne vores DUÅ®-torsdage."

Syrisk mor

Arbejdet med etniske minoritetsfamilier i DUÅ®

Det ligger som et væsentligt element i DUÅ® programmerne, at indsatsen altid tilpasses den enkelte families situation og behov. De indholdsmæssige eller processuelle komponenter i DUÅ® bør derfor overordnet set ikke ændres i forhold til arbejdet med familier med etnisk minoritetsbaggrund. DUÅ® kan derimod inden for metodens rammer tilpasses og tilbydes til familier med forskellige etniske og kulturelle tilhørsforhold. En vigtig nøgle til dette ligger i, at man som gruppeleder arbejder ud fra en samarbejdende tilgang. Heri ligger det, at gruppeledernes viden og forældrenes unikke styrker og perspektiver vægtes lige højt. Gennem forløbet forholder man sig som gruppeleder nysgerrigt og undersøgende til hver enkelt forælders håb og drømme for deres barn og til deres kultur, værdier og

opdragelsestraditioner. Samtidig bidrager man med sin viden om børns udvikling og forældrestrategier, der har vist sig at bidrage til øget trivsel og udvikling hos børn¹⁰.

Anvendelsen af DUÅ® på tværs af etnisk forskellige befolkningsgrupper kræver imidlertid en særlig opmærksomhed på forskelle i kulturelle værdier, skikke og erfaringer, opdragelsesformer og -traditioner samt sprog. Sådanne faktorer kan både have betydning for den indledende rekruttering af familier, muligheden for løbende at engagere og motivere forældrene til at deltage i forløbet, forældrenes udbytte og dermed effekten af indsatsen.

10 Webster-Stratton, 2009

I det følgende beskrives en række centrale handlingsrettede principper, som er indbygget i DUÅ® programmerne med henblik på at imødekomme holdningsmæssige og kulturelle barrierer for forældres engagement og udbytte af programmet. Det er en række helt grundlæggende principper i leveringen af DUÅ®. Som gruppeleder vil man derfor allerede være trænet i at arbejde ud fra disse principper. I arbejdet med udsatte etniske minoritetsfamilier bliver disse principper imidlertid særligt vigtige at have fokus på. Beskrivelsen bygger dels på interviews med danske gruppeledere og dels på Carolyn Webster-Strattons anbefalinger i relation til arbejdet med etniske minoriteter i DUÅ®¹¹.

AT INTRODUCERE PROGRAMMETS FORM OG INDHOLD

Når man starter en DUÅ® gruppe op, vil forældrene typisk have meget begrænset erfaring med forældregrupper og vil komme til den første session med en række forskellige forventninger til forløbet. I en gruppe forældre med etnisk minoritetsbaggrund vil der ofte være nogle, der forventer en traditionel hierarkisk undervisningsmetode, hvor en "ekspert" fortæller dem, hvad de skal gøre, og de selv lytter og forbliver passive. Nogle kommer måske fra en kultur, hvor fagfolk betragtes som autoritetsfigurer, og hvor man som forælder derfor ikke vil forvente at kunne stille spørgsmål eller åbenlyst udtrykke uenighed med gruppelederne. Forældrene kan endvidere komme fra kulturer, hvor familieforhold betragtes som privatansliggender, der ikke skal deles uden for familien. Dette vil påvirke forældrenes vilje til at dele deres problemer og deltage i et gruppeprogram. Nogle familier kan desuden have mistillid til det offentlige system eller føle, at deres

11 Webster-Stratton, 2009

deltagelse i programmet er stigmatiserende eller set ned på i deres lokalsamfund. Uanset hvad vil ingen af forældrene vide, hvad de skal forvente, når de starter i DUÅ® gruppen.

I grupper med etniske minoritetsfamilier er det derfor særligt vigtigt, at gruppelederen både ved forsamtalen og den første session introducerer forældrene grundigt til DUÅ® programmets form og indhold og forklarer, hvad de kan forvente at få ud af forløbet. Det er her vigtigt at opmuntre forældrene til at stille spørgsmål, dele ideer med hinanden og løse problemer sammen. Man kan med fordel have ekstra fokus på at forklare værdien af, at man som forældre støtter og lærer af hinanden. Ligeledes er det vigtigt, at man som gruppeleder tydeliggør sin egen rolle som støttende "coach" og facilitator for diskussioner frem for ekspert eller underviser.

OPSTILLING AF GRUPPE-REGLER

Processen omkring opstilling af grupperegler fremhæves blandt gruppeledere som særligt væsentligt i arbejdet med DUÅ® til etniske minoritetsfamilier. En omhyggelig proces omkring opstilling af regler er vigtig, fordi det hjælper forældrene til at føle sig trygge ved forløbet og giver dem tid til at udvikle tillid til hinanden.

AT RESPEKTERE OG UDFORSKE SPROGLIGE FORSKELLE

I grupper, hvor forældrene ikke taler dansk, er det vigtigt, at man som gruppeleder respekterer og udforsker sproglige forskelligheder i gruppen. Det kan endvidere være en god ide at understøtte formidlingen af programmets indhold ved bl.a. at lægge ekstra meget vægt på praktisk træning og øvelser. I boksen herunder er en række forslag til, hvordan man som gruppeleder kan imødekom-

me sproglige forskelle og barrierer i gruppen.

AT GIVE EKSEMPLER, DER REPRÆSENTERER FORSKELLIGE KULTURER

Et andet vigtigt aspekt af DUÅ®, som understøtter brugen af programmerne på tværs af etniske grupper, er fremvisningen af filmklip, der repræsenterer forskellige kulturer. I arbejdet med etniske minoritetsfamilier er det særligt vigtigt at vise kulturelt

Vigtige principper for at imødekomme sproglige forskelle og barrierer i gruppen

- Spørg løbende ind til, om forældre og tolke forstår betydningen af centrale begreber og principper.
- Undgå at rette forældrenes dansk.
- Bed forældrene om at lære gruppelederne et par ord eller sætninger fra deres eget sprog – forældrene vil ofte føle sig imødekommet, hvis gruppeledere viser en reel interesse for deres sprog.
- Oversæt hjemmeaktiviteter og centrale pointer til forældrenes sprog – dette kan en tolk ofte hjælpe med.
- Brug mere træning og mindre snak. Vis flere filmklip og lav masser af praktiske øvelser frem for lange forklaringer og drøftelser.

GRUPPEREGLER

- *Handwritten scribble*
- *Handwritten scribble*
- *Handwritten scribble*
- *Handwritten scribble*
- *Handwritten scribble*
- *Handwritten scribble*

forskelligartede rollemodeller og eksempler på mulige hverdagssituationer. Dermed understøttes forældrene i at forstå generaliserbarheden i opdragelsesprincipper som indføling, opmærksomhed, opmuntring, tydelige grænser, osv. på tværs af kulturer. Gruppelederens rolle er i denne sammenhæng at understøtte en interaktiv læringsproces med udgangspunkt i forældrenes individuelle perspektiver og forståelser.

AT BRUGE KULTURELT RELEVANTE METAFORER

I formidlingen af begreber, teorier og principper i DUÅ® til etniske minoriteter er det væsentligt at bruge kulturelt relevante analogier og metaforer. Analogier og metaforer er vigtige, fordi de dels understøtter forældrenes forståelse og dels kan gøre det lettere at huske centrale pointer.

Eksempelvis gives i manualerne til DUÅ® forældreprogrammerne en bankkonto-metafor, som går ud på, at man som forælder kan betragte det at give sit barn omsorg, bør-

nestyret leg, ros, mv. som at sætte penge ind på sin bankkonto. Det er vigtigt, at man hele tiden sætter ind på kontoen, så man har noget at trække på, når man evt. får brug for at disciplinere. Pointen er, at disciplinering ikke virker, med mindre der er ressourcer på kontoen. Dette billede er imidlertid ofte ikke meningsfuldt for forældre fra ikke-vestlige kulturer. I kapitlet "Materialer" på s. 58 findes en illustration, der kan bruges til en alternativ metafor for en tilsvarende pointe som den, der ligger i bankkontometaforen. Her anvendes i stedet en blomst som billede på barnet. Pointen er, at barnet har brug for gødning i form af omsorg, børnestyret leg, ros, mv. for at trives og vokse. Denne metafor er udviklet i samarbejde med en række tolke med forskellig etnisk baggrund og har vist sig at være meningsfuld på tværs af kulturer.

Når man anvender tolk, kan man som gruppeleder søge sparring hos tolken i forhold til at finde frem til analogier og metaforer, som vil være meningsfulde for forældrene.

Ideelt set kan analogier og metaforer ligeledes komme fra forældrene selv.

AT UDFORSKE OG ADRESSERE MULIGE KULTURELLE BARIERRER

Kulturelle forskelle mellem familier i en gruppe samt mellem familier og gruppeledere kan siges at være et generelt vilkår i arbejdet med DUÅ®. Enhver familie har deres særlige kultur, og på den måde vil der altid være tale om et kulturmøde, når vi samler flere familier i et rum. De kulturelle forskelle og barrierer opleves dog ofte tydeligere og mere udtalte i arbejdet med etniske minoritetsfamilier – både for familierne selv og for gruppelederne. Her er det vigtigt, at man som gruppeleder har fokus på, at DUÅ®-gruppen bliver et trygt rum, hvor familierne føler sig velkomne, og hvor forskelligheder adresseres på en ressourcefokuseret undersøgende

måde. Ligeledes er det for at sikre forældrenes motivation afgørende, at man som gruppeleder er undersøgende og forstående i forhold til eventuelle kulturelt betingede bekymringer, udfordringer, forforståelser og holdninger i relation til DUÅ® forløbet, så man kan adressere eller tage højde for disse.

Dette kræver en bevidsthed hos gruppelederen om kulturelle forskelle i familieværdier, opdragelsesformer og –traditioner. Endvidere kræver det en bevidsthed om de særlige belastningsfaktorer, der kan være forbundet med at tilhøre en etnisk minoritet (og eventuelt være ny i landet). Særlige belastningsfaktorer for etniske minoriteter kan f.eks. være kommunikationsbarrierer, andre normer og traditioner end dem, man har været vant til, manglende støtte fra familie og venner, som måske stadig bor i hjemlandet, ændring i social status og evt. oplevelser af social diskrimination. Disse belastningsfaktorer kan påvirke forældrenes forældreskab og ressourcer.

En væsentlig øvelse, som bruges kontinuerligt i DUÅ®, er opstillingen

af fordele og barrierer ved komponenter og principper i programmet. Denne øvelse fremhæves blandt gruppeledere som særligt væsentlig og god med henblik på at udforske og adressere mulige kulturelle barrierer. Hvis nogle af forældrene f.eks. tænker, at børnestyret leg vil medføre, at deres barn bliver respektløst eller selvcentreret, er det vigtigt for gruppelederen at blive opmærksom på dette, så han/hun kan forklare, hvordan man gennem børnestyret leg kan lære børn at respektere deres forældre.

Indimellem viser det sig gennem diskussioner af barrierer, at forældre finder det vanskeligt at praktisere en bestemt strategi – ikke nødvendigvis fordi de ikke forstår betydningen eller rationalet, men fordi de mangler ressourcer i hverdagen til at kunne gøre det. Dette er også vigtigt at få frem, så man som gruppeleder kan justere hjemmeaktiviteterne til den enkelte families situation og formåen.

FLEKSIBILITET OG FORLÆNGELSE AF PROGRAMMETS VARIGHED

Telefonopkald og hjemmebesøg

I DUÅ® forløb for etniske minoriteter er det ofte vigtigt at være fleksibel med hensyn til de telefonopkald, der ligger i programmet, og med hensyn til hjemmebesøg. Ofte kan telefonopkald være vanskelige ved brug af tolk, og erfaringen er, at det i forhold til etniske minoritetsfamilier ofte kan være hensigtsmæssigt at undlade opringningerne mellem sessionerne. I stedet anbefales det at lægge flere hjemmebesøg ind i forløbet.

Programmets varighed

Manualerne til DUÅ® forældreprogrammerne beskriver anbefalede forløb på 12-20 sessioner á 2 timer. Dette betragtes som det minimale antal sessioner, der skal til, for at nå de forskellige temaer og filmklip, som skal gennemgås for at opnå resultater svarende til dem, der er beskrevet i forskningslitteraturen. Længden på programmet, vægtningen af specifikke komponenter og antallet af filmklip, der vises, kan dog udvides

efter behov i forhold til forældrenes kulturelle baggrund og erfaringer, sproglige barrierer, uddannelse, viden, værdier, osv. Erfaringerne peger på, at det kan være hensigtsmæssigt at forlænge både sessionernes varighed og antallet af sessioner, når man arbejder med etniske minoriteter. Dette gælder særligt, når man gør brug af tolk, da tolkningen i sig selv kræver ekstra tid. Meget tyder dog på, at en udvidelse af programmets længde til over 23-24 sessioner kan være u hensigtsmæssig, og der er ikke fundet yderligere effekt ved forlængelser herudover.

TRAUMER OG PTSD I FAMILIEN

Blandt udsatte familier med etnisk minoritetsbaggrund, herunder særligt blandt flygtningefamilier, er der mange forældre og børn, der lider af traumer. Nogle traumatiserede forældre og børn har fået diagnosen Posttraumatisk stresslidelse - PTSD (Posttraumatic Stress Disorder)¹².

12 Sundhedsstyrelsen, 2010

Derfor er det i arbejdet med udsatte etniske minoritetsfamilier ofte vigtigt at vide, hvad betyder for et menneske at være traumatiseret, og hvordan man som gruppeleder mest hensigtsmæssigt kan forholde sig til traumer i forbindelse med et DUÅ® forløb.

Hvad vil det sige at være traumatiseret?

Et traume er en begivenhed eller hændelse, der opleves livstruende og overvælder evnerne til at reagere effektivt. Når man oplever noget traumatisk, kan denne oplevelse forblive i kroppen og fremtvinge symptomer som angst, depression og fysiske problemer. Følelsen af f.eks. hjælpeløshed, skræk og angst kan komme igen og igen, når man bliver mindet om traumet. Effekten af traumer spreder sig som oftest i en familie, så alle i familien er påvirkede, hvis et familiedlem er traumatiseret¹³. Børn af etniske minoritetsforældre, som er traumatiserede, kan derfor også have symptomer på traumer, selvom de er født og opvokset i DK.

13 Denborough, 2008

Det meget forskelligt, hvilke symptomer, der er fremtrædende blandt traumatiserede familier og børn. Hos nogle børn kan man opleve en markant indadvendthed som resultat af traumet. Det kan virke som om barnet så at sige går i ét med tapetet. Modsat vil andre børn reagere mere udadvendt¹⁴.

Det skal man være opmærksom på, når der er traumer i familien

DUÅ[®] er ikke traumebehandling, og hvis der er forældre i gruppen, som lider af PTSD eller andre psykiske lidelser som følge af et traume, kan det være vigtigt for både forældrene og børnene, at de får specifik behandling herfor. Ved meget svære traumesymptomer hos forældrene bør man overveje, om symptomerne er af en sådan karakter, at forældrene ikke kan indgå i gruppen.

Et DUÅ[®] forløb kan dog indirekte få stor betydning for traumatiserede forældre og børn. Et af de primære mål med DUÅ[®] er, at forældre og børn får en tryggere tilknytning.

Forskning peger på, at en tryk tilknytning er en afgørende beskyttende faktor. Derfor kan programmet få en stor betydning for børns muligheder for at klare sig efter et traume¹⁵.

Det er vigtigt, at man som gruppeleder tager hensyn til de særlige behov, som traumatiserede forældre kan have, så de har mulighed for at deltage i DUÅ[®] gruppen på trods af deres traumer. Vær opmærksom på at spørge ind til eventuelle særlige behov allerede ved forsamlingen og hav løbende en dialog med forældrene omkring, hvordan der kan støttes op om deres deltagelse i gruppen. For nogle forældre hjælper det at sidde tæt på døren, altid at have et glas vand hos sig eller få ekstra mange pauser, så de kan fastholde koncentrationen.

14 Levine & Kline, 2012

15 Webster-Stratton, 2009

A page with two columns of horizontal blue lines, providing space for writing.

Det gode samarbejde mellem gruppeleder og tolk

REKRUTTERING OG UDVÆLGELSE AF TOLKE

For at kunne levere DUÅ® til forældre, der ikke taler dansk, kan det være afgørende at samarbejde med en tolk, der har samme sproglige og kulturelle baggrund som forældrene. Rekrutteringen og udvælgelsen af tolke med de rette sproglige såvel som kulturelle, faglige og personlige kompetencer udgør her et vigtigt fundament for den gensidige forståelse mellem forældre og gruppeledere. Som gruppeleder kan et tæt samarbejde med en eller flere tolke, der har indblik i familiernes sprog og kulturelle baggrund, give mulighed for at lære mere om familiernes kultur, værdier og overbevisninger.

Som forberedelse til gruppeforløbet anbefales det, at gruppeledere og tolk afholder en samtale, hvor de drøfter, hvordan man kan oversætte centrale principper på tværs af kulturer, så de begreber og metaforer, der bruges, opleves relevante for forældrene¹⁶.

I grupper, hvor forældrene ikke taler samme sprog, kan det være nødvendigt at have flere tolke. Her er det vigtigt, at gruppelederne og tolke inden opstart har lavet aftaler om, hvordan de sammen bedst muligt kan understøtte kommunikationen mellem gruppeledere og forældre såvel som mellem forældrene i gruppen.

¹⁶ Se evt. fokusgruppeinterview med tolke v. Carolyn Webster-Stratton i: Webster-Stratton, 2006

Forudsætninger og kompetencer hos tolken

Mange professionelle tolke har en solid erfaring med tolkerollen og rollen som tværkulturel kommunikationsformidler i mødet mellem etniske minoriteter og kommunen, men det er inden for integrationsområdet de færreste tolke, der har en decideret tolkeuddannelse - også selv om de arbejder for et tolkebureau. Det at være "tolk" er ikke en beskyttet titel, og der findes intet krav om certificering. For at få samtalen til at fungere og sikre gensidig forståelse mellem gruppeledere og forældre, er de vigtigste kompetencer hos tolken følgende¹⁷:

- **Sproglig kompetence** – dvs. beherskelse af den for tolkningssituationen relevante terminologi og de sproglige nuancer på dansk og fremmedsprog
- **Tolketeknisk og etisk kompetence** - dvs. bevidsthed om, hvordan man rent teknisk formidler samtalen samt

forpligtelser vedrørende tavshedspligt, neutralitet og habilitet

- **Kulturelle kompetencer** - dvs. indsigt i kulturen bag de sprog, der tolkes til/fra
- **Personlige kompetencer** – f.eks. ansvarsbevidsthed, situationsfornemmelse og tolerance
- **Fagspecifikke kompetencer** – dvs. viden om det centrale i DUÅ[®] og det rationale, som programmet bygger på.

"En god tolk skal forstå rationalet bag De Utrolige År. Man skal forstå programmets principper og metoder og være oplært heri. Samtidig er forberedelsen til hver session vigtig. Inden hver session får vi tilsendt sider fra manualen med videovignetter, spørgsmål til forældrene og baggrundsviden. Det er vigtigt, at vi forstår meningen med det, vi skal tolke"

¹⁷ Social- og Integrationsministeriet, 2012

UDDANNELSE OG OPLÆRING AF TOLKE

Inden arbejdet med DUÅ® forældregrupper bør tolken have uddannelse eller oplæring for at forstå rationale og de teorier, der ligger til grund for programmernes metodiske og indholdsmæssige komponenter. Til at starte med kan metoden og tilgangen evt. opleves fremmed for tolken, og det kan være svært at gennemskue, hvordan specifikke begreber, principper og meningen bag dem skal oversættes. Det er vigtigt, at gruppeledere og tolk tager sig tid til sammen at afklare vigtige spørgsmål, inden gruppen startes, så tolken kan være tryk og overbevisende i sine oversættelser til forældrene. Tolkens rolle er ikke kun at oversætte ord, men at hjælpe med at bygge bro mellem forskellige sprog og kulturer, så forældrene forstår betydningen af begreberne og relevansen af principperne for deres familier¹⁸.

”Det har været en stor fordel, at tolkene har været på kursus i at tolke i DUÅ®, så de kender tilgangen og de grundlæggende principper. Der var en dag, hvor vores faste tolk var syg, så vi var nødt til at have en uddannet vikar. Det var virkelig svært at få til at glide, og forældrene fik ikke ret meget ud af det. De blev faktisk ret frustrerede.”

DUÅ® gruppeleder

¹⁸ Social- og Integrationsministeriet, 2012

FORVENTNINGS- AFSTEMNING OG RAMMESÆTNING AF TOLKENS FUNKTION OG ROLLE

Inden opstart af et forløb, er det vigtigt at få afstemt forventninger til samarbejdet og opstille klare rammer for tolkens funktion og rolle i forlø-

bet. Det anbefales, at gruppeledere og tolke sammen udarbejder en kontrakt for samarbejdet, som tydeliggør rammer, forventninger, gensidige rettigheder og forpligtigelser. I boksen herunder er en række punkter, som det er vigtigt at drøfte og afklare¹⁹.

¹⁹ Social- og Integrationsministeriet, 2012

Kilde: Social- og Integrationsministeriet, 2012

Vigtige punkter i en samarbejdskontrakt vedrørende tolkens funktion og rolle

- **Tolkeopgavens form og omfang** – beskrivelse af de opgaver, tolken skal løse gennem forløbet (forsamtaler, sessioner, hjemmebesøg, telefonsamtaler, løbende oversættelse af skriftligt materiale, evt. tolkning ifm. spisning, mv.) samt beskrivelse af hvilke tolkeformer, der ønskes og er relevante.
- **Ansvar** – beskrivelse af ansvarsfordelingen mellem tolken og gruppelederne i relation til forløbet.
- **Rammer og ressourcer** – lokalitet og tidsforbrug til forskellige tolkeopgaver.
- **Forberedelse og efterbehandling** – aftaler vedrørende form og tidsforbrug til forberedelse og efterbehandling, herunder evt. løbende evalueringssamtaler.
- **Pauser** – tid og sted for tolkens pauser.
- **Tavshedspligt, neutralitet og habilitet** – forpligtelser vedrørende tavshedspligt, neutralitet og habilitet.

TOLKEN ER INGEN MASKINE

Tolkning handler ikke kun om at modtage ord og budskaber på ét sprog og omforme disse til ord og budskaber på et andet sprog. Tolkning indebærer meget mere end blot en sproglig aktivitet. Det er også et samspil mellem mennesker i en dynamisk situation, som kan indeholde et væld af følelser, interesser, normer, logikker og naturligvis muligheder for misforståelser. Der er derfor en hårfin balance mellem, at tolken skal oversætte det sagte, og at tolken går i samspil med gruppeledere og forældre og den kontekst, som kommunikationen foregår i²⁰.

Det er samtidig vigtigt at være opmærksom på, at mange ord er flertydige, og at flertydigheden på den ene sprog ikke nødvendigvis korresponderer med det andet sprogs flertydighed. Der kan også være kulturspecifikke udtryk eller særlige terminologier. Hvis man som gruppeleder lægger mærke til, at der opstår

tvivl om betydningen af et ord, bør man spørge ind til dette for at sikre, at forældrene har forstået meningen af ordet rigtigt.

Kropssprogets betydning

Når vi kommunikerer, sender vi en hel masse signaler med vores krop. Det kan både være ansigtsudtryk, siddestilling, øjenkontakt, tone, håndbevægelser, afbrydelser, irritation, tavshed, mm. Mange af de koder, som ligger i kropssprogets signaler, er fællesmenneskelige, og der er ikke brug for tolkning, idet parterne selv aflæser signalerne. Andre er imidlertid kulturspecifikke, og indimellem kan det derfor give udfordringer, når der kommunikeres kropsligt på tværs af kulturer. I vestlige kulturer kan det f.eks. forekomme uhøfligt ikke at kigge på hinanden, når man taler sammen. I andre kulturer er det imidlertid uhøfligt, endda uforskammet, hvis mænd og kvinder har øjenkontakt med hinanden. Her er det vigtigt, at man som gruppeleder er opmærksom på eventuelle misforståelser i den kropslige kommunikation med forældrene og italesætter det, hvis man har mistanke om, at der er

²⁰ Social- og Integrationsministeriet, 2012

noget, der ikke er forstået rigtigt den ene eller den anden vej.

Som gruppeleder bør man som udgangspunkt have direkte øjenkontakt med forældrene - og ikke tolken - når man taler med dem. Tolken skal dog ikke reduceres til at have en rolle som "parternes stemme" eller talerør, men skal anerkendes som en part i samtalen. Som gruppeleder bør man f.eks. præsentere tolk og forældre for hinanden, når man starter gruppen op.

Følelsesmæssig påvirkning

Det er ikke altid let at tolke følelser - især ikke hvis de udtrykkes ved brug af metaforer eller symboler. Det kan således indimellem være en krævende opgave at tolke i DUÅ®. Tolken kan også blive følelsesmæssigt påvirket af at tolke stærke følelser for forældrene. Det kan være sorg, angst, frygt, skyld mv., som kommer frem i løbet af sessionerne, og som kan være psykisk belastende for tolken. Det sker endvidere, at forældre søger personlig støtte hos tolken eller bebrejder tolken, hvis der er noget i kommunikationen, der har været svært. De oplevelser, der tolkes, kan

desuden aktivere tidligere lignende oplevelser hos tolken selv. I sådanne situationer kan der være behov for, at tolken sammen med gruppelederen får lejlighed til at bearbejde sessionen efterfølgende. Det er vigtigt, at man som gruppeleder har fokus på dette og sikrer, at tolken løbende har adgang til støtte i sin bearbejdning af de følelsesmæssige påvirkninger, der kan være forbundet med tolkeopgaven.

Hukommelse og koncentration har sine grænser

Det er vigtigt at være opmærksom på, at tolkens hukommelse har grænser. Det er en god ide inden forløbet at tale med tolken om, hvor meget man må tale, før tolken skal have lov til at tolke. Ligeledes er det vigtigt at huske på, at det kræver stor koncentration at tolke en samtale – ikke mindst, når det er en hel gruppes samtale. Det er derfor vigtigt, at tolken får mulighed for at holde pause undervejs i en session.

TOLKENS ROLLE OG ANSVAR

Tolkens rolle og ansvar er tæt forbundet med neutralitet og etik. Neutralitet betyder overordnet, at tolken ikke må have interesse i samtalens udfald og derfor ikke må sige eller gøre noget, der kan påvirke dens udfald. Tolken bør altså som udgangspunkt tolke alt, hvad der bliver sagt - også selvom vedkommende vurderer, at det f.eks. er meningsløst eller uhøfligt. Tolken tager med andre ord ikke ansvar for, hvad hverken gruppeledere eller forældre siger, men forholder sig neutral. I tilfælde, hvor tolken ikke har mulighed for at forholde sig neutralt, har vedkommende ansvar for at erklære sig inhabil som tolk. Det kan f.eks. være, hvis tolken kender nogle af forældrene personligt²¹.

Der gælder for tolkning en række etiske principper om, hvad der er rigtigt og forkert i en bestemt sammenhæng. Tolke i den offentlige sektor bør være bekendt med og overholde disse tolkeetiske principper. En tolk skal desuden til enhver tid overholde

de almindelige etiske regler, som er relevante på området.

Tavshedspligt

Kravet om tavshedspligt stilles til alle, der arbejder med personsager, herunder også tolke. For tolken betyder det, at vedkommende ikke må videregive noget af det, der kommer frem under DUÅ® forløbet, til andre personer.

Som gruppeleder er det vigtigt, at man fra start understreger overfor såvel tolken som forældrene, at tolken har tavshedspligt.

21 Social- og Integrationsministeriet, 2012

Tolkeetiske principper

- **Tavshedspligt:** Tolken skal behandle alle oplysninger erhvervet i en tolkesituation som fortrolige oplysninger, der ikke må videregives til tredjepart.
- **Habilitet:** Tolken må ikke have en personlig eller professionel forbindelse til en primær part (dvs. gruppeledere eller forældre) og må ikke have en personlig eller professionel interesse i resultatet af kommunikationen mellem de primære parter.
- **Kompetence:** Tolken må ikke acceptere en opgave, som ligger uden for hans/hendes kompetence.
- **Neutralitet:** Tolken skal tolke alle ytringer neutralt. Tolken er ikke en part i sagen og må ikke blande sig i kommunikationen mellem de primære parter.
- **Korrekt og præcis tolkning:** Tolken skal oversætte alle ytringer korrekt og præcist uden at tilføje, udelade eller ændre indholdet.

TOLKENS PLACERING I RUMMET

Det er vigtigt, at tolken placeres et sted, hvor vedkommende kan se og høre alle parter. Den fysiske placering har samtidig betydning for ligeværdigheden i tolkesituationen. Som udgangspunkt anbefales det derfor ikke, at tolken sidder lige ved siden af gruppelederen, da dette vil give en skævvridning i samtalen²². For det meste vil det være mest hensigt, at tolken sidder et sted i halvcirklen – på samme vis som proceslederen.

TOLKEN SOM SAMARBEJDPARTNER

Tolken er en vigtig samarbejdspartner, og erfaringen viser, at kommunikationen gennem forløbet bliver langt bedre og nemmere, hvis det prioriteres at koordinere og samarbejde om tolkningen både før, under og efter den enkelte session. Det gør det også lettere at forudse og håndtere eventuelle udfordringer undervejs²³.

"Husk, at man er et team. Det er vigtigt, at man har tillid til hinanden og anerkender hinandens arbejde."

DUÅ® tolk

²² Social- og Integrationsministeriet, 2012

²³ Webster-Stratton, 2009

Før sessionen

Uanset hvor god og erfaren tolken er, kan man ikke forvente, at vedkommende er en omvandrende ordbog – slet ikke inden for de DUÅ[®]-specifikke termer og begreber. Det er god ide at give tolken gruppeledermanualen og forældrehåndbogen, som hører til programmet, så vedkommende kan orientere sig i forløbets mål og indhold og forberede sig sprogligt. Tolkens forberedelse bør desuden understøttes af gruppelederen fra gang til gang. Det vil altid være vigtigt som minimum at briefe om dagsordenen for enkelte session. Ligeledes kan det være en fordel, at gruppe-

ledere og tolk ser centrale vignetter igennem sammen. I boksen herunder er en række punkter, som det anbefales, at gruppeledere og tolk drøfter og afklarer som forberedelse til den enkelte session.

Under sessionen

Når man kommunikerer via tolkning på tværs af sprog og kulturer, kan det være svært at fornemme forældrenes sproglige niveau, og det kan være en udfordring at aflæse betydningen af kropssprog eller tavshed. Derfor kan det ind imellem være svært som gruppeleder at vurdere, om forældrene har forstået budskaber

Kilde: Webster-Stratton, 2009

Vigtige punkter i tolkens og gruppeledernes forberedelse af den enkelte session

- **Mål** – hvad er de overordnede mål med sessionen?
- **Indhold og form** – hvilke temaer og øvelser er på dagsordenen?
- **Brug af tolkeformer** – hvilke tolkeformer skal bruges, hvornår og hvordan?
- **Centrale principper og begreber** – hvordan oversættes de centrale principper og begreber, hvis de ikke kan oversættes direkte?
- **Kommunikation undervejs** – hvordan kommunikerer tolk og gruppeleder, hvis aftalerne skal reguleres undervejs?

korrekt. Her er et godt samarbejde med tolken en vigtig nøgle, da tolken i samspil og dialog med begge parter kan få fat i den konkrete betydning af deres udsagn.

Det er samtidig vigtigt for alle parter at være bevidst om ansvarsfordelingen under samtalen:

- Tolken er begge parters tolk, ikke kun gruppelederens, selvom de forud for sessionen måske har forberedt sig sammen og diskuteret eventuelle udfordringer.
- Tolken blander sig ikke i de beslutninger, som gruppelederne træffer omkring processen og samtalens forløb.
- Tolken lader sig ikke inddrage i samtalen af hverken gruppeledere eller forældre.
- Gruppelederen bestemmer ikke, hvordan tolken tolker.

For at sikre tydelighed og tryghed for forældrene omkring tolkens rolle og ansvar, anbefales det fra start at opstille grupperegler vedrørende tolkningen. Sådanne grupperegler kan eksempelvis lyde:

- Tolkens rolle er at tolke – ikke andet.
- Tolken har tavshedspligt.
- Tolken er neutral og bedømmer ikke det, der bliver sagt, men oversætter blot.
- Tolken oversætter alt, der bliver sagt.
- Vi skal skiftes til at tale. Hvis vi taler i munden på hinanden, kan tolken ikke følge med.

Gruppereglerne omkring tolkning kan løbende suppleres eller justeres, hvis der bliver behov for det, f.eks. hvis der opstår uklarheder omkring tolkens rolle.

Efter sessionen

Efter en session kan der af og til være behov for at drøfte sessionens forløb med tolken - en debriefing. Det kan f.eks. være, hvis der er opstået udfordringer eller misforståelser i relation til tolkningen. Det anbefales som minimum at afholde ét evalueringsmøde mellem tolk og gruppeledere undervejs i et forløb. En debriefing eller et evalueringsmøde med tolken handler ikke om selve indholdet af DUÅ® forløbet eller andre behand-

lingsmæssige overvejelser. Dette hører ikke under tolkens ansvar. Derimod har en efterbehandling mellem tolk og gruppeleder fokus på følgende²⁴:

- Drøftelse af, hvor og hvordan kommunikationen gik godt, og hvor den evt. ikke fungerede optimalt.

- Erfaringsopsamling, så både tolk og gruppeledere kan blive bedre til at håndtere de kommunikationsmæssige udfordringer, der kan opstå.

Det er vigtigt, at både tolk og gruppeledere bidrager til efterbehandlingen med hver deres overvejelser, opmærksomheder og spørgsmål.

Kilde: Social- og Integrationsministeriet, 2012

Det gode samarbejde

Gruppeledere og tolk betragter gennemførelsen af DUÅ[®] forløbet som en fælles opgave med en klar opgave- og ansvarsfordeling. Tolken er tryk ved at formidle kommunikationen mellem gruppeledere og forældre, føler sig fri til at rette på sproglige misforståelser undervejs og føler sig respekteret for sin faglighed og dømmekraft.

Det dårlige samarbejde

Gruppelederne betragter tolken som deres underordnede og som et af de redskaber, der er nødvendige at anvende for at kunne gennemføre forløbet. Forventningerne til tolkens rolle er ikke afstemt eller tydeliggjort over for forældrene. Gruppelederne er skeptiske i forhold til, hvorvidt tolken er loyal over for forældrene eller gruppelederne.

²⁴ Social- og Integrationsministeriet, 2012

Klædt på til at arbejde med etniske minoritetsfamilier

I det følgende gives en række konkrete råd og anbefalinger omkring arbejdet med etniske minoritetsfamilier i DUÅ®. Som gruppeleder kan disse bruges disse som tjeklister fra start til slut i forløbet.

REKRUTTERING

I Danmark sker rekruttering af familier til DUÅ® primært via visitation efter servicelovens § 52, som omhandler behov for særlig støtte, eller § 11.3 omhandlende tidlige forebyggende tilbud til familien²⁵. Meget tyder dog på, at rekruttering af familier med etnisk minoritetsbaggrund ofte kræver en særlig rekrutteringsindsats. Årsagen til dette kan være

forhold som negative erfaringer med fagprofessionelle fra kommunen, frygt for stigmatisering samt sproglige og kulturelle forskelle, der kan udgøre barrierer i forhold til at indgå i DUÅ® forløb. Erfaringerne fra dette projekt peger på, at det gennem en aktiv og målrettet rekrutteringsindsats er muligt at rekruttere langt flere familier med etnisk minoritetsbaggrund end gennem de almindelige henvisningssystemer. Dette er i overensstemmelse med flere internationale forskningsresultater vedrørende rekruttering af etniske minoriteter til familiebehandlingsprogrammer²⁶.

Følgende anbefalinger fokuserer på rekruttering gennem et samarbejde med dagtilbud og skoler. Der kan

²⁵ Socialstyrelsen, 2016

²⁶ Bjørknes et al., 2011; Leijten et al., 2015

også kan være andre veje til rekruttering, f.eks. gennem integrationsmedarbejdere, lokalcentre, mv. Det kan evt. være nødvendigt at tænke kreativt i starten i forhold til at målrette indsatsen i de konkrete områder, der rekrutteres fra. I boksen herunder ses en række anbefalinger, som har vist sig gavnlige ved rekruttering af etniske minoritetsfamilier i samarbejde med dagtilbud og skoler.

STABILITET I FREMMØDE

Det kan være vigtigt fra starten - helst allerede ved forsamtalerne - at tale med forældrene om vigtigheden af stabilitet i deres fremmøde. Forklar dem, at for at få det nødvendige udbytte ud af forløbet, skal de komme hver gang, og at det er vigtigt for gruppen, at alle kommer til tiden.

Rekruttering via samarbejde med dagtilbud og skoler

- Etabler et tæt tværfagligt samarbejde omkring indsatsen. Det kan være en god ide at etablere en tværfaglig følgegruppe med deltagelse af f.eks. dagtilbudsledere, PPR-chef og indskolingsleder.
- Udvælg pædagoger, der specifikt har til opgave at introducere relevante familier for DUÅ®. Det kan være en fordel at give pædagogerne et informationsmateriale (f.eks. en folder), som de kan udlevere til forældrene.
- Afhold informationsmøder i udvalgte dagtilbud.
 - Inviter bredt i den enkelte institution.
 - Hvis muligt, inviter forældre, der har deltaget i DUÅ® til at fortælle om deres erfaringer.
 - Inviter de tolke med, som skal være i gruppen.
 - Fortæl om, hvad DUÅ® er og hvad, de kan forvente at få ud af at deltage.

For at understøtte forældrenes motivation for at komme, er det vigtigt, at skabe en tryk og rar atmosfære i gruppen, vise omsorg og have fokus på succeserne og de gode historier. Det kan desuden anbefales at lave aftaler for, hvad gruppelederne kan gøre for at støtte. Det kan f.eks. være en støtte til at huske sessioner at sende dem en sms dagen før.

For at opretholde motivationen gennem forløbet kan det være ekstra vigtigt i arbejdet med etniske minoritetsfamilier at tage forældrenes mål frem løbende, følge op på, hvordan det går med de mål, de gerne vil nå, og sætte fokus på de små og store fremskridt, de gør i forhold til det. I boksen herunder ses en række anbefalinger med henblik på at styr-

ke forældrenes motivation og understøtte stabiliteten i fremmødet.

"En af de bedste måder at fastholde familierne i forløbet er ved at sørge for, at det er rart at komme. [...] Vi havde en mor, som en aften var syg men kom alligevel. Hun sagde, hun var nødt til at komme, fordi hun havde en god succeshistorie med sit barn, som hun bare måtte fortælle."

DUÅ® gruppeleder

Understøttelse af stabilitet i forældrenes fremmøde

- Tal med forældrene om fremmøde og stabilitet fra starten.
- Sørg for, at det er rart for forældrene at komme.
- Aftal evt. støttende påmindelser fra gruppelederne.
- Arbejd med motivation gennem hele forløbet. Brug opmuntringer og sæt ekstra fokus på små og store succeser undervejs.

KOM GODT FRA START MED GRUPPEN

Forsamtalen

Inden gruppen starter, er det vigtigt, at gruppeledere og tolke har haft forsamtaler med hvert forældrepar. Formålet er at etablere en god kontakt med forældrene. Forsamtalen kan afholdes i forældrenes hjem eller i barnets dagtilbud. I boksen herunder ses en række punkter, der kan være frugtbare at nå omkring i forsamtalen.

De første sessioner

Oftentimes vil forældrene ikke have erfaringer med at være i en forældregruppe, og der kan være mange forskellige forestillinger om, hvad der venter dem. Nogle forældre forventer måske, at gruppelederen fremstår som en ekspert, der fortæller, hvad forældrene skal gøre, mens forældrene lytter og er passive. Andre vil måske udfordre gruppelederen i forhold til at forklare rationalet bag metoden. I de første sessioner er det derfor vigtigt at sætte god tid af til at fortælle om DUÅ® metodens indhold og form. Til at begynde med kan det være

Vigtige punkter at komme omkring i forsamtalen

- Kort introduktion til DUÅ® - udlever evt. pjece på forældrenes eget sprog.
- Kort introduktion til tolkens rolle.
- Tavshedspligt og betydningen af dette.
- Betydningen af et stabilt fremmøde.
- Forældrenes ønsker og forventninger til forløbet.
- Forældrenes tanker om og forventninger til familielivet.
- Skal der tages særlige hensyn? F.eks. hvis forældre lider af PTSD?
- Hvad er barnets styrkesider? Hvilke sider hos barnet vil forældrene gerne se hhv. mere eller mindre af?

Vigtige punkter at komme omkring i de første sessioner

- Pyramidens indhold.
- At gruppelederne til hver session vil opfordre forældre til at stille spørgsmål og dele ideer med hinanden.
- At gruppen hver gang vil skulle se filmklip, have gruppediskussioner, lave øvelser og rollespil.
- At gruppelederens rolle er at være en støttende vejleder og procesfacilitator.

nyt og grænseoverskridende for forældrene at dele deres familiære problemstillinger med fremmede. Her kan det være en hjælp at lægge ekstra vægt på normaliseringen af de udfordringer, man kan stå i som forældre. Start evt. blidt ud mht. hvor meget, forældrene forventes at dele med gruppen.

For at komme godt fra start er gruppereglerne helt centrale. Der bør ofte sættes ekstra tid af til dette, når man arbejder med udsatte etniske minoritetsfamilier. Foruden de almindelig grupperegler, bør der også laves specifikke regler vedrørende tolkningen.

"I starten talte vi meget om grupperegler. Det var forældrene, der definerede reglerne. Det gjorde, at jeg følte, at vi som forældre deltog i opbygningen af gruppen."

Syrisk mor

AT SIKRE FORSTÅELSE OG LÆRING

Ofte vil forældre med etnisk minoritetsbaggrund komme med meget forskellige forudsætninger for at lære. Derfor er det vigtigt at være nysgerrig på, hvordan forældrene lærer bedst muligt og hvilke erfaringer, de har med sig. Er det en familie, der er lige er kommet til landet, eller som har været her længe? Har de gået i skole? Kan de læse og skrive? Er de påvirkede af traumer, der kan influere på deres evne til at huske²⁷?

”Vi er blevet toptrænet i at tænke kreativt. Det har været spændende at blive tvunget til at tænke ud af boksen. Hvis de ikke forstår os, nytter det ikke noget at gentage. Vi må gentænke vores formidling.”

DUÅ® gruppeleder

I boksen på side 52 er eksempler på, hvordan man kan arbejde kreativt med formidling af budskaberne i DUÅ® og sikre, at kommunikationen ikke kun baserer sig på talte ord, der kan være svære at forstå og huske.

Vignetter

Både forældre og gruppeledere i grupper med etniske minoriteter fremhæver videovignetter som meget hjælpsomme. Ved at vise vignetter fra mange forskellige kulturer tydeliggøres det, at der er noget universielt i at være forældre. Det gælder f.eks. vigtigheden af omsorg, opmuntring, konsistente regler, osv. men også, at det er svært for alle forældre. På denne måde kan man nedbryde tabuer om, at det kan være svært at være forældre.

²⁷ Webster_Stratton, 2009

Ideer til kreativ formidling til understøttelse af forældrenes forståelse og læring

- Brug billedekort af hverdagsituationer mellem børn og forældre – f.eks. putte- og spisesituationer.
- Brug visuelle guides i forhold til f.eks. belønning og timeout, hvor der er mange trin at huske.
- Understøt dagsorden, evalueringer og hjemmeopgaver med visuelle symboler.
- Tegn sammen med forældrene. Forældrene kan f.eks. tegne de regler, der er vigtige for dem.
- Hjælp forældrene til at indtale hjemmeaktiviteter eller vigtige pointer på deres telefon, så de kan lytte til det igen, når de kommer hjem.

UNDERSTØTTELSE AF HJEMMEAKTIVITETER

Det vigtigste mål for hver mødegang er, at forældrene omsætter principperne til deres familieliv. Her spiller hjemmeaktiviteterne en central rolle. I boksen herunder er en række gode råd, som kan være en hjælp i forhold til at understøtte hjemmeaktiviteterne.

Sådan kan forældrenes arbejde med hjemmeaktiviteter understøttes

- Støt forældrene i at lave hjemmeaktiviteterne på deres modersmål.
- Klæd forældrene godt på til hjemmeaktiviteterne. Lav detaljerede opskrifter sammen med dem.
- Gennemspil på forhånd hjemmeaktiviteter som rollespil.
- Lav en legetøjskuffert til forældrene. Giv f.eks. forældrene et te-stel, når de skal lave rolleleg med deres børn.
- Tænk visuelt frem for skriftligt. I stedet for at udfylde et legeskema kan forældrene f.eks. tage billeder af legen og sende dem til gruppelederne. Herefter kan gruppelederne printe billederne ud, og forældrene kan tale ud fra billederne, når hjemmeaktiviteterne gennemgås.
- Husk at sætte ekstra tid af til at høre om familiernes erfaringer, da den skriftlige feedback ofte udgår fra disse grupper.
- Husk at fejre succeser – det skaber motivation og smitter de andre familier.

Materialer

PROGRAMMATERIALER PÅ FORSKELLIGE SPROG

På The Incredible Years®' hjemmeside findes programmaterialer til DUÅ® forældreprogrammerne på en række forskellige sprog. De kan downloades frit:

<http://www.incredibleyears.com/resources/gl/parent-program/>

BLOMSTERBARNET

I forbindelse med projektet Helhedsorienteret indsats til udsatte etniske minoritetsfamilier er udviklet en kulturelt tilpasset udgave af bankkonto-metaforen (jf. s. 22). I den kulturelt tilpassede udgave bruges i stedet en blomst som billede på barnet. Pointen er her, at barnet har brug for gødning, vand og pleje i form af omsorg, børnestyret leg, ros, mv. for at trives, vokse og blomstre. Denne metafor

har vist sig mere meningsfuld for forældre med ikke-vestlige baggrund og kan derfor ofte med fordel bruges i stedet for bankkonto-metaforen i arbejdet med etniske minoritetsfamilier.

På de følgende sider findes et billede af Blomsterbarnet i en dansk udgave samt en udgave uden tekst. Sidstnævnte kan udfyldes på forældrenes sprog med udgangspunkt i de oversættelser, der findes på The Incredible Years®' hjemmeside (se link ovenfor).

Husk at gøde og vande

KÆRLIGHED

OMSORG

INDLEVELSE

SAMTALE

LEG

OPMUNTRING

STØTTE

ROS

PROBLEMLØSNING

Anbefalet litteratur

DE UTROLIGE ÅR® TIL ETNISKE MINORITETS- FAMILIER

Webster-Stratton, C. (2009):
*Affirming diversity: Multi-cultural
collaboration to deliver the incredible
years parent programs.* International
Journal of Child Health and Human
Development. V.2.1. pp. 17-32.

Leijten, P. et al. (2017):
*Effectiveness of the Incredible Years
Parenting Program for Families with
Socioeconomically Disadvantaged
and Ethnic Minority Backgrounds.*
Journal of Clinical Child Psychology
and Psychiatry, 46(1), 59-73.

SAMTALER MED TOLK

Webster-Stratton, C. (2006):
*Training interpreters to deliver the
Incredible Years Parent Program:
A cross cultural collaboration.*
Unpublished manuscript. Seattle:
Univ. Washington Seattle.

Hetmar, Jessen & Baaring (2009)
*Samtaler med tolk - I udredning,
behandling og rådgivning.*
Bogforlaget Frydenlund.

Referencer

Bjørknes, R.; Jakobsen, R.; Nærde A. (2011): *Recruiting ethnic minority groups to evidence-based parent training. Who will come and how?* Children and Youth Services Review, 33: 351-357.

COWI (2018): *Midtvejsevaluering af DUÅ*: <http://uim.dk/publikationer/midtvejsevaluering-af-dua>.

Danmarks Statistik (2016) *Indvandrere og efterkommere*: www.dst.dk/da/Statistik/emner/indvandrerogefterkommere/indvandrer-og-efterkommere.aspx?tab=dok. Tilgået d. 20.10.2016.

Danmarks Statistik (2018a) *Udsatte børn og unge*: <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/levevilkkaar/sociale-forhold/udsatte-boern-og-unge>. Tilgået d. 20.9.2018.

Danmarks Statistik (2018b) *Indvandrere i Danmark 2018*: <http://www.dst.dk/publ/indvandreridk>. Tilgået d. 20.9.2018.

Denborough, D. (2008): *Traumer*. København: Dansk psykologisk Forlag

Gardner, F.; Montgomery, P. & Knerr, W. (2015): *Transporting Evidence-Based Parenting Programs for Child Problem Behavior (Age 3–10) Between Countries: Systematic Review and Meta-Analysis*. Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 0(0), 1–14.

Haarachi TW, Catalano RG, Hawkins JG. (1997): *Effective recruitment for parenting programs within ethnic minority communities*. Child Adolesc Soc Work J 1997;14(1):23-39

Lau, A. S.; Fung, J. J.; Ho, L. Y.; Liu, L. L. & Gudiño, O. G. (2011): *Parent Training With High-Risk Immigrant Chinese Families: A Pilot Group Randomized Trial Yielding Practice-Based Evidence*. Behav Ther. 2011 September; 42(3).

Leijten, P.; Raaijmakers, M. A. J.; Orobio de Castro, B.; van den Ban, E. & Matthys, W. (2015): *Effectiveness of the Incredible Years parenting intervention for families with socioeconomically disadvantaged and ethnic minority backgrounds*. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, May 18:1-15.

Levine, P. A. & Kline, M. (2012): *Traumer set med barnets øjne*. København: Dansk psykologisk Forlag

Pidano, A. E. & Allen, A. R. (2015): *The Incredible Years Series: A Review of the Independent Research Base*. J Child Fam Stud (2015) 24:1898–1916.

Pöckel, K. M. & Svenning, S. (2019): *De Utrolige År til udsatte etniske minoritetsfamilier – Håndbog til tolke*. Udgivet af Styrelsen for International Rekruttering og Integration. København: Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Reid, M. J.; Webster-Stratton, C.; Beauchaine, T. P. (2001): *Parent training in Head Start: A comparison of program response among African American, Asian American, Caucasian, and Hispanic mothers*. Prevention Science, 2: 209–227.

Scott, S.; Briskman, J. & O'Connor, T. G. (2014): *Early Prevention of Antisocial Personality: Long-Term Follow-Up of Two Randomized Controlled Trials Comparing Indicated and Selective Approaches*. Am J Psychiatry, 171: 649-657.

Social- og Integrationsministeriet (2012): *Tolkeguide - Håndbog om tolkning i den kommunale indsats*. København: Rosendahls.

Socialstyrelsen (2016): *Forældreindsatser og etniske minoritetsfamilier. Kortlægning af udvalgt forskning og danske erfaringer på området*. Odense: Socialstyrelsen.

Sundhedsstyrelsen (2010): *Etniske minoriteter i det danske sundhedsvæsen – en antologi*. København: Sundhedsstyrelsen.

Translatørforeningens tolkeudvalg (2015): *Tolkning i den offentlige sektor*. København: Christensen Grafisk.

Webster-Stratton, C. (2006): *Training interpreters to deliver the Incredible Years Parent Program: A cross cultural collaboration*. Unpublished manuscript. Seattle: Univ. Washington Seattle.

Webster-Stratton, C. (2009): *Affirming diversity: Multi-cultural collaboration to deliver the incredible years parent programs*. International Journal of Child Health and Human Development Volume 2, Issue 1. pp. 17-32.

Webster-Stratton, C. (2011). *The Incredible Years parents, teachers, and children's training series: Program content, methods, research and dissemination 1980–2011*. Seattle, WA: Incredible Years Inc.

